

Sl. No. :

001(G)

(March, 2020)

Time : 3 Hours/

[Maximum Marks : 100]

સૂચનાઓ :

- 1) આ પ્રશ્નપત્રમાં પાંચ વિભાગ (A, B, C, D, E) માં વહેંચાયેલું છે.
- 2) દરેક વિભાગના વીસ (20) ગુણ છે.
- 3) દરેક પ્રશ્નના અલગ-અલગ ગુણ છે. જમણી બાજુના અંક ગુણભાર દર્શાવે છે.
- 4) લેખન સજ્જતા - વિરામચિહ્નો, જોડણી, ભાષાશુદ્ધિ, હાંસિયા તેમજ સ્વચ્છતા અંગે વિશેષ ધ્યાન આપવાનું રહેશે.
- 5) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખવો.

વિભાગ - A (પદ્ય આધારિત)

1. નીચેના પ્રશ્નોના માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર લખો. (દરેકના 1 ગુણ) [4]
 - 1) 'રામબાણ કૃતિનો કાવ્યપ્રકાર કયો છે ?
 - 2) પ્રેમાનંદે આખ્યાનનું કથાવસ્તુ શામાંથી લીધું છે ?
 - 3) દયારામ રચિત કઈ ગરબી તમારા અભ્યાસક્રમમાં છે ?
 - 4) શામળદાસ મૂળદાસ સોલંકીનું ઉપનામ જણાવો.
2. નીચેના પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો. [4]
 - 1) ગોપીઓ કયો નિયમ લે છે ?
 - 2) દાદાએ પુત્રીને શી સલાહ આપી ?
 - 3) ગામના સજ્જનોએ શો ન્યાય કર્યો ?
 - 4) 'વૃક્ષની માફક ડાળ ફેલાવી જુઓ' એટલે શું ?
3. નીચેના પ્રશ્નોના ચાર-પાંચ વાક્યમાં ઉત્તર લખો. (દરેકના 2 ગુણ) [4]
 - 1) 'વસ્તર વિનાની કેમ મો 'લાતુ' આ પંક્તિ પાછળનો કટાક્ષ સ્પષ્ટ કરો.
 - 2) કવિ શબરીને કેમ સંભારે છે ?

4. નીચેના પ્રશ્નોના સવિસ્તાર ઉત્તર લખો. (દરેકના 4 ગુણ) [8]
- 1) 'અખિલ બ્રહ્માંડમાં' પદમાં નરસિંહ મહેતા પરમતત્ત્વને શી રીતે સમજાવે છે ?

અથવા

'ઉર્મિલા' ખંડકાવ્યને આધારે ઉર્મિલાનું ચરિત્ર ચિત્રણ કરો.

- 2) દેવોએ પ્રસન્ન થઈને નળ અને દમયંતીને કયા કયા વરદાન આપ્યા છે ?

અથવા

'પથ્થર થરથર ધ્રુજે' કાવ્યનો સાર આપો.

વિભાગ - B (ગદ્ય આધારિત)

5. નીચેના પ્રશ્નોના માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર લખો. (દરેકના 1 ગુણ) [4]

- 1) 'આંસુભીનો ઉજાસ' પાઠના લેખકનું નામ લખો.
- 2) 'મા'ત્માના માણસ' પાઠ શેમાંથી લેવામાં આવ્યો છે ?
- 3) 'છેલ્લું દર્શન' કાવ્યનો સાહિત્ય પ્રકાર જણાવો.
- 4) ઈવાડેવ કોનું ઉપનામ છે ?

6. નીચેના પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો. (દરેકના 1 ગુણ) [4]

- 1) વિનોબા એ કયા કયા વ્રતોનું પાલન બરાબર કર્યું હતું ?
- 2) અમરનાથ યાત્રામાં શેનો અવરોધ વિઘ્નરૂપ છે ?
- 3) શ્વેતકેતુના કુળમાં શો રિવાજ હતો ?
- 4) ડૉ. બાબાસાહેબના જીવનની તત્ત્વત્રયી કઈ છે ?

7. નીચેના પ્રશ્નોના ચાર-પાંચ વાક્યોમાં ઉત્તર લખો. (દરેકના 2 ગુણ) [4]

- 1) ઉછીનું માગનારની નજર કેવી હોય છે ?
- 2) મહારાણાએ કાશ્મીર આવવા પ્રભાશંકરને કેવી લાલચ આપી ?

8. નીચેના પ્રશ્નોના સવિસ્તાર ઉત્તર લખો. (દરેકના 4 ગુણ) [8]

- 1) 'યુધિષ્ઠિર યુદ્ધવિષાદ' નાટકના અંતની ચર્ચા કરો.

અથવા

ખીજડિયે ટેકરે પાઠના આધારે ભોજાનું મનોમંથન દર્શાવો.

2) અનુરુદ્ધનો ગૃહત્યાગ વાર્તાનો ધ્વનિ સ્પષ્ટ કરો.

અથવા

‘શ્યામ રંગ સમીપે’ નો આસ્વાદ કરાવો.

વિભાગ - C

9. નીચેના શબ્દોને સમાનાર્થી રૂપે સામસામે જોડી લખો. (કોઈપણ ચાર) (દરેકનો ½ ગુણ) [2]

1) સમજ	-	અલંકાર	-	પ્રજ્ઞા
2) બુદ્ધિ	-	નરમ	-	પરોણો
3) ક્રોમળ	-	અતિથિ	-	આભૂષણ
4) ઘરેણું	-	મતિ	-	મૃદુ
5) મહેમાન	-	અક્કલ	-	ડહાપણ

10. નીચેના વાક્યમાં રેખાંકિત શબ્દના સ્થાને તેનો વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ લખી વાક્યનો અર્થ બદલાય નહીં તે રીતે ફરીથી લખો. (કોઈપણ ચાર) (દરેકનો ½ ગુણ) [2]

- 1) એનું શરીર કાબૂમાં ન રહેતું.
- 2) મિસ પંકજમ્નો હું મહેમાન છું.
- 3) તે અભિમાની છે.
- 4) મને શરત મંજૂર છે.
- 5) મેનાબેન ઉત્સાહમાં આવી ગયા.

11. નીચેના શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ લખો. (કોઈપણ ચાર) (દરેકનો ½ ગુણ) [2]

- 1) પગનો ચાલવાનો અવાજ
- 2) ગોળ કે મહુડો ભેળવીને કેળવાયેલી તમાકું
- 3) જાડું, ટૂંકું ધોતિયું
- 4) નીલા રંગનો મણિ
- 5) પીડા પામેલી વ્યક્તિ

12. નીચેના તળપદા શબ્દોના શિષ્ટ ભાષાના માન્ય અર્થ લખો. (દરેકનો ½ ગુણ)

[1]

- 1) ભરિયાં
- 2) લાગ

13. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી લખો. (દરેકનો ½ ગુણ)

[1]

- 1) દિકરો
અથવા
પ્રિતમ
- 2) પત્થરો
અથવા
નીબંધ

14. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર કૌંસમાં દર્શાવેલ સૂચના પ્રમાણે લખો. (કોઈપણ છ)
(દરેકનો ½ ગુણ)

[3]

- 1) બાકી સંખ્યામાં તડ પહેલેથી જ હશે. (વાક્યમાંથી નિપાત શોધો)
- 2) હરધનનું પથરાયેલું વિશાળ મેદાન..... રૂપ પલટો કરી બેઠું હતું !
(ખાલી જગ્યામાં નિપાત લખો.)
- 3) કાઠની પૂતળી જેવી ઊભી સ્તબ્ધ બની રહી. (વાક્યમાંથી વિશેષણ શોધો)
- 4) એના..... સાથીદારોનો ઠપકો પણ ખમતો. (ખાલીજગ્યામાં વિશેષણ લખો.)
- 5) પથ્થરો બોલે તો બોલાવી જુઓ. (વાક્યમાંથી કૃદંત શોધો)
- 6) પ્રભાશંકરે તેને પૂછ્યું. (ખાલીજગ્યામાં યોગ્ય કૃદંત લખો)
- 7) બા મને જોઈને ખુશ થઈ જશે. (વાક્યમાં આપેલ કૃદંતનો પ્રકાર જણાવો)

15. નીચેના રૂઢિપ્રયોગનો અર્થ આપી તેનો વાક્યમાં પ્રયોગ કરો. (દરેકનો 1 ગુણ)

[2]

- 1) ઉલાળધરાળ ન હોવું
- 2) વધામણી આપવી

16. નીચેના વાક્યોમાં કૌંસમાં દર્શાવેલ સૂચના પ્રમાણે ઉત્તર લખો.

[3]

- 1) બા એ બા ! કમાડ ખોલો હું છું હું ! (લેખનરૂઢિની દૃષ્ટિએ સુધારો)
- 2) મારું હૈયું કે વિચીત્ર ઉર્મિઓથી ધફધફ થઈ ઉઠ્યું. (ભાષા શુદ્ધિની દૃષ્ટિએ વાક્ય સુધારો)

- 3) શુદ્ધ ભેંસનું દુધ પીવું જોઈએ. (વાક્યનો પદક્રમ ગોઠવો)
અથવા

ડોશીને અંતકાળ નજીક જાણી વેદે નેમને કર્યું. (વાક્યમાં પ્રત્યય સુધારો)

17. નીચેના સંયુક્ત-સંકુલ વાક્યોને સાદા વાક્યમાં ફેરવીને લખો. (કોઈપણ બે)
(દરેકનો 1 ગુણ)

[2]

- 1) તમે તમારે મજાથી રાજ કરો ને મનની આગામી સંતોષો.
- 2) છેલ્લી કડીમાં કવિ મુદરીને એવોળન કરે છે ત્યારે જ કાવ્યમાં વ્યક્તિ પ્રવેશે છે.
- 3) ભીમસેન અને તારામાં મદજબ બળ છે એ હું જાણું છું પણ તેથી મારી બુદ્ધિમાં શંકા લાવવાનો તમને અપિકાર નથી.

18. નીચેના સાદા વાક્યોને સંયુક્ત-સંકુલ વાક્યોમાં ફેરવીને લખો. (કોઈપણ બે)
(દરેકનો 1 ગુણ)

[2]

- 1) મિત્રો કોઈ અવિનય લાગે. મિત્રો મને લમા કરાજો.
- 2) અમ્માને સમાચાર આપીએ. અપ્પાને સમાચાર આપીએ. એમના આશીર્વાદ લઈએ.
- 3) દેહાંત દંડ માણસને તત્કાળ ખતમ કરે છે. જન્મટીપની સજા માણસને પીમે પીમે ખતમ કરે છે.

વિભાગ - D (અર્થગ્રહણ)

19. નીચેના પાઠ્યેતર પદ્યના આધારે આપેલ પ્રશ્નોના ઉત્તર એક બે વાક્યમાં લખો.
(દરેકનો 1 ગુણ)

[5]

છેલ્લું

સ્ટેશન આવવાની પ્રતીક્ષામાં

બારીનો કાચ ઊંચો કરી

થાંભલા ગાડ્યાં કરું છું

એક પછી એક

પ્લેટફોર્મ આવતું જાય છે

પણ એમાનું એકેય પરિચિત નથી

મને ખબર છે

છેલ્લું સ્ટેશન આવતા પહેલાં

નદી આવે છે.

લાલલીલી ઝંડીઓ ફરકે છે

પણ

રંગ ઓળખવાનું હું ભૂલી ગયો છું

ને

ભૂલી ગયો છું છેલ્લા સ્ટેશનનું નામ.

પ્રશ્નો :

- 1) કવિ શેની પ્રતીક્ષામાં છે ?
- 2) છેલ્લું સ્ટેશન આવતા પહેલા શું આવે છે ?
- 3) છેલ્લા સ્ટેશનની પ્રતીક્ષામાં કવિ શું ભૂલી ગયા છે ?
- 4) પ્રતીક્ષાની ક્ષણો કવિ કેવી રીતે પસાર કરે છે ?
- 5) પ્રસ્તુત કાવ્યનું શીર્ષક આપો.

20: નીચેના પાઠ્યેતર ગદ્યખંડને આધારે આપેલા પ્રશ્નોના ઉત્તર એક-બે વાક્યોમાં લખો.

[5]

માણસ સ્વભાવથી જ કોઈકને પૂજતો હોય છે. કેટલાક દેવ કરીને પૂજે છે, તો કેટલાક મનુષ્ય સમજતો છતાં પૂજે છે. જેને દેવ કરીને પૂજે છે, તેને પોતાની અલગ જાતિનો સમજે છે; જેને મનુષ્ય રાખી પૂજે છે, તેને પોતાનો ઓછોવત્તો આદર્શ કરીને પૂજે છે. રામ, બુદ્ધ, મહાવીર, ઇસુ વગેરેને જુદીજુદી પ્રજાના લોકો દેવ બનાવી, માનવ કરી પૂજતા આવ્યા છે. એને આદર્શ કરી, એનો જેવા થવાની હોશ રાખી, પ્રયત્ન કરી પોતાનો અભ્યુદય સાધવો એમ નહિ, પણ એનું નામોચ્ચારણ કરી એમાં ઉદ્ધારક શક્તિનું આરોપણ કરી, તેમાં વિશ્વાસ મૂકી પોતાનો અભ્યુદય સાધવો એ આજની આપણી રીત છે એ રીતે ઓછીવત્તી પણ અંધશ્રદ્ધા એટલે બુદ્ધિ ન ચાલે ત્યાં સુધીની જ માત્ર શ્રદ્ધાની છે, વિચાર આંગળ એ ટકી શક્તિ નથી.

પ્રશ્નો :

- 1) માણસ કયા કયા ભાવોથી વ્યક્તિની પૂજા કરે છે ?
- 2) મહાન પુરુષોને જુદી જુદી પ્રજાના લોકો કઈ રીતે પૂજતા આવ્યા છે ?
- 3) પૂજા પાછળની આપણી આજ સુધીની રીત કઈ છે ?
- 4) આ રીત અંગે લેખક શું માને છે ?
- 5) ગદ્યખંડને યોગ્ય શીર્ષક આપો.

21. નીચેના ગદ્યખંડનો ત્રીજા ભાગમાં સંક્ષેપ કરી, તેને યોગ્ય શીર્ષક આપો.

[5]

આપણે મોટા પુરુષોના જીવનમાં જોઈશું તો જણાશે કે એમને દુઃખ પહોંચાડવામાં કંઈ જ બાકી નથી. ઈસુ, સોક્રેટીસ, નરસિંહ, મીરા, કબીર બધાને અનેક કસોટીઓમાંથી પસાર થવું પડ્યું હતું. નરસિંહ મહેતાને આખી જિંદગી ખાવાના સાંસા હતા. અને સમાજના મહેણા-ટોણા એણે કેટલાં સાંભળ્યા છે ? પણ આજે ગુજરાતમાં એના ભજનો ઘેર ઘેર ભક્તિ ભાવથી ગવાય છે સમાજ સેવકને મન આવી તાવણીમાંથી પસાર થવું હમેશાં સુખરૂપ જ હોય છે. આવા અનુભવથી તે ધડાય છે, પાકો થાય છે તેના મન દેદ્ય પુષ્ટ બને છે. એ ધ્યાન રાખવાની બાબત છે કે પ્રતિષ્ઠા કોઈથી આપી શકાતી નથી એ તો કર્તવ્યપાલનમાંથી સ્વાભાવિક રીતે નીપજનારી વસ્તુ છે.

— સ્વામી વિવેકાનંદ

22. નીચેના ગદ્યખંડને કાળકથન રીતિ પ્રમાણે વિચારવિકાસના ક્રમમાં ગોઠવી ફરીથી લખો.

[5]

તે અમારું નામલેખું રાખ્યું. “અમારી ચામડીના પગરખાં સિવડાવીએ તોય તારા ગણનું સાટું વળે એમ નથી. ‘અમારે તો ઊતરતી અવસ્થાએ દીકરાના નામની દૃશ્ય દેવાઈ ગઈ’ તી; તારો તો જેટલો ગણ માનીએ એટલો ઓછો છે. મારા વીર ! પોસ્ટ માસ્તરના પત્ની બોલતાં હતા. છતે છોકરે વાંઝિયા જેવું થઈ પડ્યું તું.”

વિભાગ - E (લેખન સજ્જતા)

23. તમારા નજીકના શહેરમાં આવેલ રંગ-રસાયણના કારખાનાનું ગંદુ પાણી તમારા ગામની નદીમાં છોડી નદીને દૂષિત કરવામાં આવી રહી છે જે અંગે ઘટતી કાર્યવાહી કરવા તમારા જિલ્લાના કલેક્ટરશ્રીને અરજી કરો.

[5]

24. નીચેના પાઠ્યેતર ગદ્યખંડનું વાદાત્મક ગદ્યમાં રૂપાંતર કરો.

[5]

ધન એ સુખ પ્રાપ્તિનું સાધન છે, પણ આજે એ સાધ્ય બની ગયું છે. એને કમાવા માટે ઉદાસીનતા ન દાખવવી અને વેડફવા ઉત્સુકતા ન દાખવવી પૈસો કદાચ તમારી સગવડમાં વધારો કરે, પણ સુખ તો સંતોષથી મળશે. પૈસાને પિક્કારવાની જરૂર નથી. તેમ તેની કદમબોસી કરવાની જરૂર નથી.

અથવા

નીચે આપેલ શબ્દ યાદીનો ઉપયોગ કરી ઝેરી (80) શબ્દોમાં ભાવાત્મક ગદ્ય લખો.

દહેજ : સામાજિક કલંક વિશે ભાવાત્મક ગદ્યમાં લખો.

શબ્દયાદી — દહેજ પ્રથા - સામાજિક રોગ - જ્ઞાતિ બંધનો - કદિયાવર -
ચીજવસ્તુઓ ભેટ - આર્થિક તંગી - અસહ્ય ત્રાસ - નિર્દોષ યુવતીઓ - આત્મહત્યા
- કરુણ અંજલિ - જગૃત સ્ત્રી સંસ્થાઓ - નિલાંજલી.

25. નીચેનામાંથી કોઈપણ એક વિષય પર આશરે 250 શબ્દોમાં નિબંધ લખો.

[10]

પ્રકૃતિના સૌમ્ય - રૌદ્ર સ્વરૂપો :

પ્રસ્તાવના - પ્રકૃતિના રમ્ય સ્વરૂપો : શરદ, વસંત, વર્ષા, પ્રકૃતિના રૌદ્ર સ્વરૂપો
: અતિવૃષ્ટિ, અનાવૃષ્ટિ, વાવાઝોડું, ભૂકંપ, સુનામી - ઉપસંહાર.

અથવા

જનતા લોકશાહીનું સાચું બળ :

પ્રસ્તાવના - લોકશાહીના સંકલ્પનો અર્થ - પ્રજા અને જનતા - લોકશાહીનું સાચું
બળ - જનતાની જવાબદારી - લોકશાહીની સફળતાના ચાર પાયા - ઉપસંહાર.

અથવા

પ્રવાસનું જીવન ઘડતરમાં સ્થાન :

પ્રસ્તાવના - પ્રવાસના વિવિધ ફાયદા - પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન - સૌંદર્ય દૃષ્ટિનો વિકાસ -
સામુહિક જીવનનો અનુભવ - સાંસ્કૃતિક વૃત્તિનો વિકાસ - ઉપસંહાર.

